

HİSTERİDEN OEDİPUS'A FREUD TEORİSİNDE KADINLIK VE CİNSELLİK

Gülperi Putgöl Köybaşı

Uzm. Dr. Psikiyatrist, İzmir.

E-posta: gulperiputgul@gmail.com

ÖZET

Psikanaliz, bir tedavi yöntemi olarak psikiyatri alanında artık daha az yer kaplıyor. Ama kuramın kendisi insanın zihinsel işleyişi için önemini korumaktadır. Bu yazıda çoğunluğunu kadınların oluşturduğu histeri olguları üzerinden psikanalizin doğuşu ve kuramın “kadınlık” açısından tartışılmalı bölümleri ele alınmıştır. Ayrıca psikanalizin, kadın ruh sağlığı, kadın cinselliği ve kadının toplumsal konumuna olan etkisi tartışılmıştır.

Freud ile birlikte cinsiyetinden bağımsız olarak insanın zihinsel işleyişine bütünsel bir bakış mümkün hale gelmiştir. Zihin kuramına giden yolun ilk durağı, tıp biliminin çaresiz kaldığı en eski hastalıklardan biri olan “histeri” olmuştur. Freud tarafından ortaya atılan, histeri hastalığının kökeninde çocukluk dönemine ait travmatik cinsel yaşantıların varlığı (sonradan bu görüşünde değişiklik yapsa da) iddiası, dönemin aile kurumunun dokunulmazlığına bilim penceresinden önemli bir darbe indirmiştir. Freud daha sonra kız ya da erkek her çocuğun, doğumundan itibaren cinsel dürtüleri olduğunu söyleyerek yine dönemi için büyük bir çıkış yapmıştır. Özellikle kendisinden sonra gelen kadın psikanalistlerce ünlü Oedipus kompleksini eril bir bakışla kuramsallaştırıldığı gerekçesiyle çokça eleştirilmiştir. Yine kız çocuğunun erkek çocuğun penisine imrendiği tezi, libidonun eril olduğu tezi, kadınlık arzusu ve anneliğin kuramında yeri olmayışı nedeniyle eleştirilmiştir. Freud’un kendisi bu başlıklarda pek çok değişiklik yapmış ve kimi iddialarını geri çekmiştir.

Özellikle kuramını ortaya attığı erken dönem eserlerinde, kadın ve erkeğe bakışında içinde yetiştiği kapitalist toplumun ideolojisinden geniş ölçüde beslendiği görülmektedir. Freud gözlemlerini, kapitalizmin emperyalizm aşamasına ulaştığı ancak eşitsiz gelişim dolayısıyla kültürel alanda feodal kalıntıların devam ettiği tarihsel bir kesitte yapmış ve sınıfsal bağlamından kopararak yapmış olduğu kimi değerlendirmelerinde hataya düşmüştür. Tüm tartışılmalı yönleriyle birlikte psikanaliz, kadın ruhsal yapısını ve cinselliğini anlamada önemli katkılar sunmuştur ve geleceğin insanını anlamak için de ışık tutmaya da devam etmektedir.

Anahtar kelimeler: *Freud, psikanaliz, cinsellik, kadın, psikoseksüel gelişim, histeri*

FROM HYSTERIA TO OEDIPUS: FEMINITY AND SEXUALITY IN FREUD'S THEORY

ABSTRACT

Although psychoanalysis now occupies less space in the field of psychiatry, the theory itself remains important for understanding the mind. In this article, the birth of psychoanalysis and the controversial sections of the theory in terms of “femininity” are discussed through the hysteria cases who were mostly women. In addition, the impact of psychoanalysis on women’s mental health, women’s sexuality and women’s social status was discussed.

Along with Freud, a holistic view of the mental functioning, regardless of gender, became possible. The first point on the path to mental theory was “hysteria”, one of the oldest diseases in which medical science was desperate. Freud’s allegation that childhood traumatic sexual experiences lies at the root of hysteria disease (although Freud later changed this view), initiated a serious blow to the immunity of the family institution of the period. Freud then made a big breakthrough for his period, pointing out that every boy or girl had sexual impulses from birth. However, the famous Oedipus complex was criticized by the female psychoanalysts who came after him, for the fact that it was theorized with a masculine look. Furthermore, Freud was criticized for his theses that girls were envied on the penis, and that the libido was masculine, and also for the lack of feminine desire and motherhood in his theory. Also Freud made many changes in such topics, withdrew some of his claims.

Especially in his early works, it is obvious that he feeds broadly from the ideology of the capitalist society in which he grew up in his view of women and men. Freud made his observations in a historical section in which capitalism reached the imperialism stage, but where feudal relations remained in the cultural field due to uneven development, and made a mistake in some of its evaluations made by detaching it from its class context. Along with all its controversial aspects, psychoanalysis has made important contributions to understanding the mind structure and sexuality of women, and continues to shed light on understanding the person of the future.

Keywords: *Freud, psychoanalysis, sexuality, woman, psychosexual development, hysteria*

GİRİŞ

Psikanaliz, tıp biliminde ve akıl hastalıklarının ele alınış biçiminde önemli değişikliklerin olduğu bir zaman diliminde doğmuştur. 19. yüzyıl öncesinde psikiyatri henüz tıbbın ayrı bir dalı olarak gelişmediğinden ruhsal hastalıklar, genel tıp bilgileri ile tedavi edilmeye çalışılmaktadır. 19. yüzyılda akıl hastalıkları ile ilgili en köklü değişiklik aydınlanmanın merkezi Fransa'da gerçekleşmiş; akıl hastalıklarının, psikolojik, sosyal ya da kalıtsal nedenlerle ortaya çıkabileceği ilk kez Fransız hekim Philippe Pinel¹ tarafından söylenmiştir (Ekmekçi, 2017).

19. yüzyıl Avrupa'sında tıp bilimindeki gelişmeler, sanayi devrimi ve aydınlanma etkisinde şekillenir. Halk ayaklanmaları ve devrimlerin yüzyılında, bir yandan toplumun yapısında köklü değişiklikler oluyor öte yandan bilim insanları önemli keşiflerde bulunuyordu. Marx ve Engels'in işçi sınıfını zincirlerinden kurtaracak olan teoriyi ortaya attığı tarihsel kesitte, Ortaçağ boyunca içlerine şeytan girdiği düşüncesiyle tecrit edilen, şiddet gören ve hatta diri diri yakılan ruhsal hastalığı olan binlerce insan da zincirlerinden kurtuluyordu.

Aydınlanma ile birlikte feodalizmin karşısında burjuvazinin ekonomik ve siyasal açıdan güçlenmesi, düşünsel alanda da önemli değişiklikleri beraberinde getiriyordu. Feodalizmin temsilcisi olan dinin felsefi teorisi idealizm bu dönemde etkisini yitiriyor ve onun yerini materyalizm alıyordu. Burjuvazinin iktidarı ele geçirmesi ile işler tersine dönüyor ve yükselmekte olan işçi sınıfını kontrol altında tutma çabasının bir ürünü olarak idealizm, bu kez burjuvazi tarafından sahneye sürülüyordu. Diyalektik materyalizm ise tam da bu çelişkilerin içinden doğuyor, ezilmişi karşısında sesini yükseltmeye başlamış işçi sınıfının varlığına ve doğa bilimlerinin gelişmesine bağlı olarak yükseliyordu (Şeptulin, 2016, s.28-69).

Bu süreç, toplumun bir diğer ezilen ve aşağılanan kesimini oluşturan kadınlar için de büyük ayağa kalkış fırsatları doğurdu. Kadın hareketi, 18. yüzyıl sonu ve 19. yüzyıldan itibaren birincisi daha çok orta sınıfları etkileyen burjuva feminizmi, diğeri de işçi sınıfı hareketi içinde değerlendirebileceğimiz iki hat boyunca ilerledi (Güler, 2002). Bu bağlamda, burjuva sınıfından kadınların eşit oy hakkı talebinden, işçi sınıfı mücadelesinin bir parçası olarak kadınların hem siyasal hem toplumsal alanda tam eşitliği talebine uzanan büyük bir yolculuk başlıyordu.

Psikanaliz, toplumun yapısında gerçekleşen tüm bu köklü değişimlerin bir uzantısı ve insan zihninin işleyişini anlama çabasının bir ürünü olarak ortaya çıktı. Sağlıklı insanın ruhsal yapısı, kadın- erkek/ ebeveyn- çocuk ilişkileri, pedagoji, eğitim, kitle psikolojisi ve toplumsal refleksleri kavrama gibi pek çok konuya tartışmalı ama kesinlikle yeni bir bakış getirdi.

1 1745-1826 yılları arasında yaşamıştır. Psikiyatri tarihinde "akıl hastalarını zincirlerinden kurtaran hekim" olarak yer alır (Ekmekçi, 2017).

Bu yazıda Freud'un tüm kuramı değil, çoğunluğunu kadınların oluşturduğu histeri hastalığı üzerinden psikanalizin ortaya çıkış süreci ve yine kuramın "kadınlık" açısından tartışmalı bölümleri ele alınacaktır. Kimilerinin gözünde dahi bir bilim insanı, kimilerinin gözünde ise "bilimsel bir peri masalı"nın² yaratıcısı olan Freud'a daha yakından bakılacak ve psikanalizin, kadın ruh sağlığı, kadın cinselliği ve kadının toplumsal konumuna olan etkisi tartışılacaktır.

1. HİPOKRAT'TAN FREUD'A HEKİMLERİN ÇARESİZLİĞİ: HİSTERİ

Freud, 1923 yılında yazdığı *Psikanalizin Kısa Özeti* adlı makalesinde psikanalizin daracık bir toprak parçası üzerinde serpilip boy attığını ve başlangıçta bir tek amacı güttüğünü söyler: "*Fonksiyonel sinir bozuklukları diye nitelenen hastalıkların yapısını biraz açıklığa kavuşturmak, bu hastalıkların sağaltımında şimdiye dek hekimlerin gösterdiği tam bir çaresizliği yenebilmek*" (Freud, 2019, s. 341). Biz de Freud'un başladığı yere gidecek ve kadın ruh sağlığı söz konusu olduğunda tarihte yapılacak yolculuğun bilinen en eski durağı olan histeriyi anlamaya çalışacağız.

Psikiyatri dışından pek çok kişinin bir şekilde aşına olduğu ve psikiyatrinin de uzun süre üzerinde en çok durduğu konulardan biri olan *histeri*³ terimi, çok karmaşık sendromları içermesi ve tarihsel bir miras olarak terimin kendisinin kişiyi suçlayıcı, kötüleyici bir anlam yüklenmiş olması nedeniyle artık kullanılmamaktadır (Öztürk ve Uluşahin, 2011, s. 514). Günümüzde histeri, psikiyatri sınıflandırma sistemlerinde konversiyon bozukluğu, disosiasyon bozukluğu ve somatizasyon bozukluğu olarak sınıflandırılan bir grup hastalık altında toplanıyor.

Bugün, bu rahatsızlıklar geçmişe kıyasla daha az görülmele birlikte hâlâ sık görülen psikiyatrik sorunlar içindedir. Kadınlarda, gençlerde, düşük sosyoekonomik düzeyde daha sık görüldüğü bilinmektedir. Örneğin Amerika'da siyahlar arasında beyazlardan daha sık görülür. Toplumumuzda da sinir krizleri, kasılmalar, tutulmalar ile karakterize ve üfürükçülerde derman aranan

2 Yaşamının önemli bir kısmını Freud'u anlamaya adanmış yakın tarihimizin önemli aydınlarından Serol Teber'in, Freud'un yaşamını anlattığı "Didik Didik Freud" isimli radyo programında aktardıklarından alınmıştır. Freud, 1896 yılında Viyana Nöropsikiyatri Cemiyeti'nin düzenlediği bilimsel bir toplantıda ilk kez takip ettiği vakaları ve tezini sunar. Dönemin Viyana'sının en ünlü hekimlerinden Richard von Krafft-Ebbing'e (kendisi de cinsel psikopatoloji alanında uzmandır) görüşü sorulduğunda dinlediklerinin "bilimsel bir peri masalı" olduğunu söyleyecektir. Freud'un kuramı için benzer yakıştırmalar günümüze dek varlığını sürdürülecektir. Öte yandan Serol Teber'in yaşamı için bkzn.: Nalçacı E., Şen E. Serol Teber: Hayatı ve Eserleri. *Madde, Diyalektik ve Toplum*, 2019, 2: 145-151.

3 Duyusal ve motor fonksiyon bozukluklarının (kasılmalar, felçler, görme-ışıtme kaybı, konuşamama gibi...) eşlik ettiği, duygusal iniş çıkışların yaşandığı, zaman zaman bellek yitiminin de görülebildiği psikosomatik belirtilerle karakterize bir tür nevroz olarak tanımlayabiliriz.

pek çok tablonun histeri grubunda yer aldığı biliniyor (Öztürk ve Uluşahin, 2011, s. 515).

Histerinin tarihi ise Hipokrat öncesi döneme kadar uzanır. Hipokrat M.Ö. 5. yüzyılda, histerinin o güne dek inanıldığı gibi kötü ruhlardan değil, kadın döl yatağının (*hysteron*) doyumsuz kalmasından kaynaklandığını⁴ ve bedenini değişik yerlerini gezerek hastalık belirtilerini oluşturduğunu söylemiştir (Öztürk ve Uluşahin, 2011, s. 514). Döl yatağını eski durumuna getirmek için çeşitli iksirlerle tedaviler uygulanmış ve bu tedaviler, 20. yüzyılın başlarına kadar farmakoloji kitaplarında “özgül antihistirik ajanlar” olarak yer almıştır (Gülseren, 2013, s.25).

Ortaçağ karanlığında histerinin şeytan işi olduğu düşüncesi güçlenmiş ve hatta pek çok kadın bu nedenle kilise tarafından cezalandırılmıştır. Histerinin bilimsel açıdan ele alınması Fransız Devrimi’nin hemen öncesinde Franz Anton Mesmer⁵’in çalışmalarıyla mümkün olabilmıştır (Roudinesco, 2016, s. 57). Bilimsel alanda ilerlemelerin kaydedilmesi ise nörolog Jean-Martin Charcot’un⁶ histeri üzerine yoğunlaşması ile 19. yüzyılın ikinci yarısını bulacaktır.

Olasılıkla dinin ve toplumsal baskının altında yaşayan kadınlarda daha sık görüldüğü ancak biraz da bu baskının ve aşağılanmanın bir yansıması olarak “histerik” sıfatının kadına yakıştırıldığını düşünmek için çok nedenimiz var.⁷ Sömürü, cinsel saldırı ve şiddetle dolu travmatik yaşam öyküleri olan kadınların sığındığı Paris’teki Salpetrière⁸ Hastanesi’nde yaptığı incelemelerle Charcot, histerinin sadece kadınlarda değil erkeklerde ve çocuklarda da görülebileceğini, ruhsal bir bozukluk olduğunu ve hipnoz ile histerik belirtilerin ortaya çıkarılabileceğini öne sürerek bu algıda büyük bir değişikliğe neden olmuştur (Gülseren, 2013).

Freud’un yaşam öyküsünü kaleme alan Roudinesco’ya göre “Charcot’un yeni bir histeri anlayışı getirebilmesinin tek nedeni, histerinin tüm Avrupa’da kadınların patriyarkal iktidara karşı giriştiği iktidarsız isyanın ifadesi haline

gelmiş olmasıdır. Viyana’da bu isyan burjuva kadınlarla sınırlıydı. Ama devrimci ayaklanmaların şehri Paris’te, giderek bir siyasi görünüme bürünüyordu” (2016, s. 59). Yüzyıllar içinde kötü ruhlara, şeytana ya da en “gelişkin” haliyle kadın döl yatağının doyumsuzluğuna bağlanan histeri, aslında kadınların toplumsal alanda maruz kaldıkları baskının bir dışavurumu muydu? Histerinin bundan sonraki seyrinde Freud sahneye çıkacak ve histeri yepyeni bir kuramın doğuşuna vesile olacaktır.

Charcot histeri üzerine yoğunlaşırken Sigmund Freud, tıp doktoru olarak mezun olmuş ve Viyana Hastanesi’nde çalışmaya başlamıştır. Beyin anatomisi ve nöropatoloji alanlarında uzmanlaşmakta ve kokainin⁹ tıbbi kullanımı üzerine araştırmalar yapmaktadır (Quinodoz, 2016 s. 14). Fizyoloji eğitimi aldığı dönemde, hipnoz ile ilgilenen Breuer ile tanışır ve arkadaş olur. Breuer bir gün kendisine histeri hastası Viyanalı genç bir kız ile yürüttüğü tedaviden bahseder. Freud vaka ile yakından ilgilenir ve Breuer’in yönlendirmesiyle dönemin en büyük histeri uzmanı sayılan Charcot’un Salpetrière Hastanesi’ndeki derslerini izlemek için burs başvurusunda bulunur (Roudinesco, 2016, s. 56). 1885 yılında Salpetrière Hastanesi’ndeki deneyim, o güne dek kendini sadece doğabilim araştırmalarına adanmış olan Freud için oldukça farklıdır. Hipnoz, dâhil olduğu tıp çevresi tarafından gayriciddî bulunsa da Freud’un giderek daha fazla ilgisini çekmektedir. Freud, Charcot’un histeriyi sadece nöropatolojinin bir dalı olarak ele aldığını ve konu üzerinde daha ileri bir araştırmaya gitme niyetinin olmadığını kısa sürede anlayacak, kendisi için bambaşka bir dünyanın kapısının aralanmakta olduğunu farkına varacaktır.

Bu süreçte evlenen ve çocuk sahibi olan Freud, biraz da ekonomik nedenlerle 1886 yılında Viyana’ya dönerek nöroloji uzmanı olarak muayenehane açar ve tekrar bildiği alan olan nöropatolojiyle yönelir. Çocuklardaki beyin felci üzerine yaptığı çalışmalarla dönemin önde gelen otoriterlerinden biri haline de gelir. Ancak Freud’un zihni bir yandan nevroz tedavisi ile meşguldür. Bu nedenle 1888’de Fransa’nın üniversiteler şehri olarak bilinen Nancy’e gider, Liebeault ve Ternheim tarafından uygulanan hipnozla telkin yöntemini öğrenmeye karar verir (Freud, 2019, s.10-11).

2. HİPNOZDAN PSİKANALİZE GEÇİŞ

Freud kendisini hipnozu öğrenmeye teşvik eden Breuer’in Anna O.¹⁰ olarak adlandırdığı vaka üzerinde uyguladığı tedaviyi, kendisine başvuran histeri hastalarında

4 Kadın döl yatağının doyumsuzluğu açıklaması kadın açısından aşağılayıcı bir anlam içermekle birlikte, histerinin bir hastalık olarak tanımlanması ve kökeninde ruhani nedenler değil insan bedenine ait sorunların aranmış olması bu dönem için önemli bir adımdır.

5 1734-1815 yılları arasında yaşamış Alman hekim. Günümüzde de yer yer kullanılmakta olan hipnoterapiyi bulan ve ilk uygulayan kişidir.

6 1825-1893 yılları arasında yaşamış ünlü Fransız nörolog. Motor Nöron Hastalıkları’ndan olan Amyotrofik Lateral Sklerozu tanımlamış ve hastalık uzun süre Charcot Hastalığı olarak adlandırılmıştır.

7 Charcot, histeriyi rahimle ilgili her türlü açıklama iddiasından kurtarmak için, özellikle tren kazalarının ardından erkeklerde de travmaya bağlı histeri belirtilerinin ortaya çıktığını gösterdi (Roudinesco, 2016, s. 58). Charcot’un histeri ile travma ilişkisini kurmuş olması Freud için de önemli bir başlangıç noktası olacaktır.

8 17. yüzyılda Fransa’da inşa edilmiş dünyanın en köklü hastanelerinden birisidir. Başlangıçta düşkünler evi olarak kullanılmış ve Fransız Devrimi döneminde binlerce insanı barındırmıştır. Ünlü hekim Charcot’un başına geçmesi ile bir tıp merkezi haline gelmiştir.

9 Kendisi de hayatı boyunca kokain kullanacaktır.

10 Anna O., psikanalizin ilk vakası olarak literatürde oldukça önemli bir yer tutar. Asıl isminin Bertha Pappenheim olduğu sonradan ortaya çıkmıştır ancak kendisi bunu hiç kabul etmediği gibi ailesinden de yaşamının o dönemine ait kimseye bilgi vermemesini talep etmiştir. Bertha Pappenheim, sonraki yıllarda Alman Yahudi feminizminin önemli simalarından biri olacaktır (Roudinesco, 2016, s. 85).

denemeye başlar. Takip ettiği çok sayıda vakanın ardından, yaklaşık 10 yıl sonra Breuer'i histeri hakkında ortak bir eser yazmaya ikna eder. *Histeri Üzerine Çalışmalar* adını verdikleri bu eserde, Breuer Anna O. vakasını, Freud ise kendi vakalarını sunar. Bu eserde Breuer ve Freud *katartik yöntem* adını verdikleri yeni yöntemlerini anlatırlar: “*Tek tek her bir histerik belirtinin, kendisini kışkırtan olayın anısını ortaya çıkarmayı ve ona eşlik eden duyguyu uyarmayı başardığımızda ve de hasta bu olayı olası en ayrıntılı biçimde anlatıp duyguyu dile getirdiğinde hemen ve kalıcı bir biçimde yok olduğunu bulduk*”¹¹ (Freud ve Breuer, 2013, s. 55).

Breuer histerik hastalarda, normal yollardan boşalım bulamayan “bloke” edilmiş duyguların belirtilere yol açtığını ve bu belirtilerin ancak hipnoid durumda yaşanıldıklarında ortadan kalktığını düşünürken; Freud “bilinçdışı” kavramını geliştirir ve olguları bu açıdan değerlendirmeye başlar (Tura, 2016, s. 54). *Histeri Üzerine Çalışmalar*’ın son bölümünde katartik yöntemin histerinin altta yatan nedenlerini ortadan kaldıramadığını ve bu yüzden de belirtiler yok olsa bile yerine yenilerinin ortaya çıktığını söyler. Anna O. vakasının saf histerik bozukluğun bir örneğini oluşturduğunu fakat gözlemcisi¹² tarafından hiçbir zaman cinsel bir nevroz olduğu açısından göz önüne alınmadığını ifade eder. Kendisinin bu bağ kurmadaki gecikmesini ise “*Charcot okulundan yeni gelmiştim ve histeriyle cinsellik konusu arasında bağlantı kurmayı -tıpkı kadın hastaların kendilerinin yaptığı gibi- bir tür saldırı olarak görüyordum*” diyerek anlatır (Freud ve Breuer, 2013, s. 305-355).

Breuer, Freud’un histerinin kökeninde cinsel içeriğin bastırılması olduğuna dair görüşlerine şüpheyle yaklaşır ve kitaplarının yayımlanmasından kısa süre sonra yolları ayrılır.¹³ Freud’a göre hipnoz, unutulmuş olayların hasta tarafından bilince taşınmasını sağlaması açısından önemlidir ancak hastaları her zaman hipnoz durumuna sokamadığı ve hastalığın altta yatan nedenini ortadan kaldırmadığı düşüncesiyle hipnozdan uzaklaşır. Hipnozla aynı etkiyi yaratacak yeni bir teknik arayışındayken *serbest çağrışım*¹⁴ yöntemini keşfeder. Freud, “bilinçli düşüncelerin bilinçdışı malzemelerce belirleneceği” düşüncesinden yola çıkarak geliştirdiği bu yeni yöntemin sonuçlarını ve klinik deneyimlerini paylaşmaya başlar (Freud, 2019, s. 347-348).

11 Breuer ve Freud, katarsis durumunda duygu olmaksızın anımsamanın nerdeyse hiç bir sonuç vermediğini ve başlangıçta rol oynayan ruhsal sürecin olabildiğince canlı bir biçimde yinelenmesi gerektiğini vurgularlar.

12 Breuer’i kastediyor.

13 Breuer’in ölümünün ardından oğlu, babasının son ana kadar Freud’u uzaktan takip ettiğini anlatacak ve bu Freud’u derinden etkileyecektir. Kendisi de yolları ayrılmış olsa da psikanalizin doğuşunda Breuer’in katkısından her zaman söz etmiştir.

14 Serbest çağrışım yönteminde Freud, hastalarından dikkatlerini toplamalarını ve kendiliğinden akıllarına gelecek düşünceleri hekime bildirmelerini (ne kadar saçma, önemsiz, tatsız, konuyla ilgisiz olursa olsun) ve konuyla ilgisi bulunmadığına dair içlerinden yükselecek itirazlara aldırmamalarını istiyordu (Freud, 2019, s.348).

Freud serbest çağrışım tekniğini uygularken bir yandan da “bastırma”, “direnc”, “aktarım” gibi kavramları geliştiriyor, hastaların rüyalarını analiz ediyor ve bir kaç yıl sonra, 1899’un son günlerinde yayımlanacak olan *Düşlerin Yorumu* eseriyle duyuracağı kuramın temellerini atıyordu.

Freud, *Histeri Üzerine Çalışmalar* ile aynı dönemde yazdığı makalelerde nevroz vakalarının özellikle histerinin kökeninde erken çocuklukta yaşanmış gerçek cinsel eylemlerin olduğunu ve bu eylemlerin “sözcüğün en dar anlamıyla cinsel istismar” olduklarını yazar (Quinodoz, 2016, s. 27). Freud’un histeri hastalarının çocukluk döneminde cinsel travmaya maruz kaldıklarını ortaya atması, tahmininden çok daha büyük bir karşuya alınışı beraberinde getirir. Freud, bu dönemde kendisi ve hastalarına yönelik tüm eleştirilere yanıt verir ve hastalarını savunur. Bu aşamada Freud’un hastalarla, kendi kuşağındaki hekimlerden farklı bir iletişim kurduğu söylenebilir. Freud, hastalarını dinlemenin ve anlamaya çalışmanın önemini keşfetmiştir ancak bunun da zaman zaman ağır bedelleri olmaktadır. Örneğin geldiği noktada “*ya tüm babalar istismarcıdır ya da tüm hastalar yalan söylüyor*” olur (Roudinesco, 2016, s. 87-91). Freud için tüm hastaların yalan söylüyor olması ikna edici bir açıklama değildi. Peki, bu olaylar aslında gerçek olmayıp hastalar tarafından gerçek olarak yaşantılanıyor olabilir miydi? Freud bu çıkmazdan, hastalar tarafından betimlenen ve gerçek olduklarını düşündüğü cinsel sahnelerin imgesel bir temsilden kaynaklanabileceği olasılığı üzerine düşünerek çıkabildi. Ve bu çıkış sayesinde psikanalizin temelini atabildi.

Freud araştırmacısı Roudinesco, histeri hastalığına tutulmuş kadınların Charcot’dan Freud’a bilime nasıl bir etkisi olduğunu şu sözlerle açıklar: “*Nasıl 19. yüzyıl sonunda bir bakış kliniğinin -Charcot’un kliniği- geliştirilmesinde Paris’in varoşlarından gelen deli ya da yarı deli kadınlardan yararlanıldıysa, dinlemeye dayalı bir kliniğin (artık dışsallıkla ilgili değil, içsellikle ilgili bir klinik) kuruluşunun başrol oyuncularını da, özel bir muayenehanenin mahrem ortamında karşılanan Viyanalı kadınlar oldu. Halktan kadınların tersine, bu burjuva kadınlara özel hayat, bir mahremiyet duygusu hakkı tanınıyordu. Onların varoluşsal çaresizliği, bilimadamlarının yeni bir öznellik kuramı geliştirmelerini sağladı*” (Roudinesco, 2016, s.80).

Çoğunluğunu işçi sınıfından kadınlar da dahil olmak üzere kadınların oluşturduğu histeri hastalığına çocukluk dönemine ait cinsel travmaların neden olduğu iddiasıyla Freud, hem dönemin “aile” algısını sarsmış hem de bilimsel yaklaşım açısından oldukça cesur bir çıkış yapmıştır. Freud’un biraz da tepkilerin ardından bakış açısına getirdiği değişikliğin, kadın hastaların travmatik öykülerine yönelik ilginin giderek azalmasına neden olduğu sonraki araştırmacılar tarafından ifade edilmiştir (Gülseren, 2013, s.25).

Çocukluk çağındaki istismarın histeriye yol açtığı iddiası günümüzde geçerliliğini yitirmiş olmakla birlikte, dönemin aile kurumunun dokunulmazlığında yarattığı çatlak açısından değerlidir. Ancak Freud'a yakından baktığımızda, meseleyi toplumsal açıdan ya da kadınların özgürlüğü açısından ele alan devrimci bir cesaret değil, merak ve araştırma itkiyle içine düştüğü bilmeceyi çözmeye çalışan bir bilim insanının azmini görüyoruz. Zaten kısa süre içinde aynı merak kendisini, çocuk cinselliğine dair ortaya attığı iddialar nedeniyle daha büyük bir kaosa sürükleyecek ve "eril bakışı" gerekçeyle feministlerle karşı karşıya getirecektir.

3. BİTMİYEN KAVGA: ÇOCUK CİNSELLİĞİ VE OEDİPUS KOMPLEKSİ

Freud'un 1905 tarihli *Cinsellik Kuramı Üzerine Üç Deneme*'si dönemin cinsellik algısına ve ön yargılarına açıkça meydan okuyan en önemli eserlerinden biri olarak değerlendirilir (Quinodoz, 2016, s. 71). Bu bölümde, cinsellik üzerine görüşlerinin pek çok kez üstünden geçecek olan Freud'un 1920'li yıllardan öncesindeki iddialarını ve kurama yönelen eleştirileri değerlendireceğiz.

Çocuğun ruhsal gelişimini ele aldığı *Cinsellik Kuramı Üzerine Üç Deneme* adlı eserinde Freud, kuramının gelişmesinde oldukça katkısı olan arkadaşı Wilhelm Fliess'e¹⁵ ait "çiftcinselliğin insan embriyosunun gelişiminden kaynaklanan evrensel bir yatkınlık" olduğu görüşünü psikolojik zeminde ele almış, erkeksi ve kadınsı eğilimlerin her bireyde çocukluktan itibaren var olduğunu ileri sürmüştür (Quinodoz, 2016, s. 73).

Freud, çocukluk döneminde cinsel dürtülerin var olduğunu söyleyerek yine dönemi için oldukça iddialı bir çıkış yapar.¹⁶ Çocuğun farklı gelişim dönemlerinde farklı haz kaynakları olduğunu söyler. Anne memesini emmesini buna örnek gösterir ancak burada cinsel doyumun beslenme ihtiyacından ayrılmamış olduğunu vurgular. Freud, çocuk cinselliğinin amacını "şu ya da bu erojen bölgenin uygun biçimde uyarılması ile elde edilen doyumdan ibaret" olarak tanımlar (Freud, 2020, s. 85). Çocuğun anne memesini emmesi ile başlayan hazzı (oral haz), sonraki gelişim döneminde anal bölgeye (bağırsak işlevlerinin gelişimi ile birlikte tutma ya da boşaltma hazzı) ve 3-5 yaşlarıyla birlikte genital bölgeye yönelecektir. Freud, çocuğun bu yaş döneminde erişkindekinden farklı olarak "araştırma ve bilme dürtüsünden doğan pratik bir gereksinimle" hareket ettiğini söyler (Freud, 2020, s. 95-107).

15 Freud'un bir dönem en yakın dostu olan Fliess, Alman ve Yahudi bir kulak burun boğaz uzmanıdır. Freud ile psikanalizin ortaya çıkış sürecindeki mektuplaşmaları çok ünlüdür. Biyografi yazarı Roudinesco'ya göre: Fliess bir bakıma Freud'un kopyası, onun en büyük entellektüel heyecanlarını kıskırtan 'şeytani', 'ötekisi' dir (2016, s. 69).

16 Çocuk cinselliği kavramının erişkin cinselliği ile aynı olmadığını vurgulamak gerekir. Burada kastedilen, çocuğun da doğduğu andan itibaren haz kaynaklarının olduğu ve çocukluğun farklı aşamalarında farklı biçimlerde gelişerek erişkindeki cinsel forma büründüğüdür.

Cinsellik Kuramı Üzerine Üç Deneme'nin en önemli tartışma başlıklarından birisi libido üzerinedir. Freud, nesnesi ne olursa olsun libidoyu etken ve eril olarak tanımlar. Ayrıca erkek çocuğun erojen bölgesi olan penisin karşılığını kız çocukta klitoris olarak belirtir ve bir diğer çok tartışılacak olan iddiasını dile getirir: "Küçük erkek çocuklar, rastladığı bütün insanların kendilerinin-kine benzeyen bir üreme organına sahip olduğundan kuşkulalmaz. Buna karşılık küçük kız, bir kere oğlanın üreme oranını gördü mü, kendininkinden başka bir cinsin varlığını tanımayı reddetmez, daha sonra pek önem kazanan, kendisini sıra geldiğinde erkek olma arzusuna götüren penis isteğine kapılır" (Freud, 2020, s.96). Freud iddiasını daha da ileri taşır ve "Kız çocuğun kadınlığa geçişi de ancak erkeksi cinselliğin bastırılmasıyla mümkün olur" der (Freud, 2020, s.123-124).¹⁷

Freud 1908 yılında yayımlanan *Kültürel Cinsel Ahlak ve Modern Sinirlilik* adlı makalesinde, kültürün en genel anlamıyla güdülerin baskılanması üzerine kurulu olduğunu, aile ve din aracılığıyla da bunun kurumsallaştığını iddia eder (Freud, 2017, s. 18-23). Burada toplumun kadın ve erkeğe eşit davranmadığının altını çizer ve şöyle devam eder: "...birçok ailede erkekler sağlıklı ancak sosyal açıdan istenmeyecek bir ölçüde ahlaksızdır, kadınlar ise soylu ve aşırı incelmış olmakla birlikte ağır bir sinirlilik sergilemektedir. Kültürel standart herkesten cinsel yaşamı sürdürülmesini talep ediyor, bu talebi birisi kendi örgütlenmesi sayesinde hiç zahmete girmeden başarıyla sürdürürken diğeri en ağır bedeli ödemek zorunda kalıyorsa, o zaman bunun da diğerlerinin yanı sıra sosyal bir adaletsizlik olduğu aşikârdır..." (Freud, 2017, s. 28-29). Makalesinin sonunda reform önerileriyle ortaya çıkmanın bir hekimin işi olmadığını ancak bu önerilerin ivediliğini desteklediğini ifade eder.

Freud'un ilk kez bu makalesinde, kadın ve erkeğin ruhsal durumlarını değerlendirirken, toplumsal konumlarının etkilerine yer verdiği görülmektedir. Kadınların ruhsal açıdan yaşadığı kimi sorunları toplumsal eşitsizliğin bir sonucu olarak değerlendirir. Her ne kadar kadın ve erkek arasındaki eşitsizliğin kadın ruh sağlığına olumsuz etkisinden bahsetmiş ve kadın cinselliğinin konuşulabilir olmasına katkı sunmuş olsa da kadınlardaki ruhsal sıkıntıların kaynağını cinsel dürtülerin baskılanmasına indirgemmiştir.

Makalenin Türkçe çevirisinin editörü Cemal Dindar'a göre *Kültürel Cinsel Ahlak ve Modern Sinirlilik*, Freud'u bir klinisyenin ötesine, kendisinden sonrakileri de etkileyecek bir düşünür düzeyine taşıyan çalışmaların başında gelmektedir (2017, s.8). Gerçekten de bu makalesinde önceki eserlerinden farklı bir çizgiye evrildiği hissedilir. Yine de Freud'un kendisini bir klinisyen olarak tanımladığı ve toplumsal alana müdahale ile hekimliği net bir çizgiyle ayırdığı anlaşılmaktadır.

17 Bu bölüm ileride ayrıntılı ele alınacaktır.

Freud, kuramının en ünlü bölümü olan *Oedipus kompleksinden*¹⁸, ilk kez 1897 yılında Fliess'e yazdığı mektuplarında bahseder (Doğrusöz, 2016, s.39). En basit haliyle; erkek çocuğun ilk sevgi nesnesi annesidir fakat 3-5 yaşları arasında annesine karşı farklı bir ilgi geliştirir ve bu onu babasıyla rekabete zorlar. Annesine duyduğu aşk ve babasına duyduğu nefret nedeniyle babası tarafından iğdiş edileceğinden korkar. Bu yoğun korku annesine yönelik arzularından vazgeçmesine ve baba ile özdeşim yaptığı gizil döneme¹⁹ geçişine neden olur. Freud, başlangıçta kız çocuk için de tam bir simetri olduğunu düşünür yani; kız çocuk da babasına duyduğu aşk nedeniyle annesinden nefret eder. Ancak sonradan kız çocuk için bu sürecin farklı işlediği yönünde görüş değiştirecektir.²⁰

Freud'un 1909'da yayımladığı *Beş Yaşındaki Bir Erkek Çocukta Fobinin Analizi*²¹ makalesi ise tarihin ilk çocuk analizi çalışmasıdır. Freud, Oedipus kompleksine dair ortaya attığı iddiaların, çocuk cinselliğinin erken dışavurumlarının bir kanıtı olarak sunduğu bu vaka ile doğrulandığını düşünür.

Freud her insanın Oedipus kompleksiyle başa çıkma görevi ile karşı karşıya kalacağını ve sağlıklı insan gelişiminde de bu kompleksin kaçınılmaz olduğunu altını çizer. Bu bağlamda 1913'te yazdığı *Totem ve Tabu*²² adlı eserinde, Oedipus kompleksinin evrenselliğini ispata girişir. Bütün kültürlerin totemizm evresinden geçtiğini iddia eder ve totemizmin atayı (babayı) öldürme yasağı ve ensest yasağı (babanın karısıyla evlenme) ile Oedipus kompleksi arasındaki ilişkiye işaret eder (Freud, 2016, s.172-173, 200-204). İlkel topluluklar ile günü-

müz insanı arasında ruhsal anlamda kuşaktan kuşağa aktarılan bir bağ olduğunu anlatır. Totem ve tabular ile bugünün yasakları, günahları arasındaki ilişkiyi ve ilkel insandan gelişkin insana miras kalan bilinçdışı suçluluk duygusunu ele alır. Yine bu eserinde herkesin tanrısının baba modeline göre şekillendiğini, bir kişinin tanrıyla ilişkisinin babasıyla ilişkisine bağlı olduğunu iddia eder ve "*Hristiyan mitinde insanın ilk günahı, Tanrı Baba'ya karşı işlenmiş bir suçtan kaynaklanır*" der (Freud, 2016, s.221-232).

Freud 1917'de yazdığı *Anal Erotizmde Örneklendiği Biçimiyle Dürtünün Dönüşümleri* adlı makalesinde ise, daha önce *Cinsellik Kuramı Üzerine Üç Deneme*'de ortaya attığı penise imrenme tezini ilerletir ve kadınların penise duydukları arzularını bir bebeğe sahip olma arzusuyla ikame ettiklerini söyler. Bunu da "*kadının cinsel işlevini zedeleyecek bir arzunun, kadının cinsel işlevine uygun bir arzuya dönüşme süreci*" olarak tanımlar (Doğrusöz, 2016, s.47-48).

Freud'un erken dönem eserlerindeki cinsellik üzerine değerlendirmeleri tahmin edilebileceği üzere çokça eleştirilmiştir. Freud'un penis kıskançlığı olgusuna; biyolojik determinist bir temelde tanımlandığı, biyolojik bir gerçeklikten değil ataerkil toplumlar tarafından oluşturulan psikolojik olgulardan bahsettiği, her kız çocuğu için geçerli olmadığı gibi farklı ve haklı eleştiriler getirilmiştir. Dönemin ilk kadın psikanalistlerden Karen Horney²³ penis kıskançlığının tek yönlülüğünü sorgular ve kadının ikincilleşmesinin kökeninde rahim kıskançlığı olduğunu öne sürerek eleştirdiği erkek merkezli bakışın karşısına kadını üstün kılan biyolojik bir açıklamayla çıkar (Doğrusöz, 2016, s. 82-84). Bir başka kadın psikanalist Clara Thompson²⁴ ise penisin eril gücün en belirgin sembolü olduğunu ve aslında kadınların eril gücün kendisini kıskandıklarını iddia eder. Thompson'a göre "*Psikanalistler tarafından gözlemlenen kadınlar belirli bir kültürde, değişim içinde olan ataerkil ve Batılı bir kültürde yaşayan kadınlardır. Bu bütünsel resmin içinden güvenilir bir biçimde 'biyolojik kadın' diyebileceğimiz bir kadını soyutlamamız olanaksızdır*" (Doğrusöz, 2016, s.85-86). Horney ve Thompson yapmış oldukları klinik gözlemlere dayanarak her kız çocuğunun penis kıskançlığı yaşamadığını ve her kadının yaşamında bunun belirleyici bir rolü olmadığını söylemişlerdir ki bu sonraki psikanalistlerce de tekrarlanmıştır. Son dönem kuramcılardan Jessica Benjamin²⁵ de penis kıskançlığı-

18 Freud burada Sophokles'in eseri olan Yunan tragedyasından esinlenmiştir. Fliess'e mektuplarından: "*Başkalarında olduğu gibi kendimde de anneme karşı aşk ve babama karşı kıskançlık duyguları buldum; bu duygular öyle sanıyorum ki, tüm küçük çocuklar tarafından paylaşılmaktadır... Eğer gerçekten böyleyse...Kral Oedipus'un neden sarsıcı bir gücü olduğunu anlarız.*" Düşlerin Yorumu'ndan: "*Babasını öldürüp annesiyle evlenen Oedipus, böylece çocukluk arzularımızdan birini gerçekleştirmiş oluyordu*" (Quinodoz, 2016, s. 48).

19 Çocuğun bu içsel çatışması gizil dönem (erlik öncesi okul çağı, 6-11 yaş arası) ile birlikte yatıştır ve ergenliğe kadar bu sessizlik devam eder. Ergenlik döneminde bu kez erişkin benzer biçimiyle cinsel dürtüler yeniden görünür hale gelir.

20 Bu bölüm ileride ayrıntılı ele alınacaktır.

21 Atların kendisini ısırmasından korktuğu için evden çıkmayı reddeden Freud'un "Küçük Hans" olarak adlandırdığı çok ünlü bir çocuk vakasıdır. Freud'a göre ödipal dönemden olan bu erkek çocuğun, babası tarafından iğdiş edilme korkusu yer değiştirmiş ve at tarafından ısırılma korkusuna dönüşmüştür. Böylelikle yoğun duygular çocuk için daha kolay baş edilebilir hale gelmiştir.

22 Freud, nerede bir totem varsa orada bu toteme mensup kişilerin birbirleriyle cinsel ilişkiye girmelerini dolayısıyla evlenmelerini yasaklayan bir yasanın yürürlükte olduğu gözlemlenden yola çıkarak bu yasakların mekanizmasını açıklar. Freud'a göre; ilkel sürüde despot babanın sahip olduğu dokunulmaz kadınları arzulayan oğullar, birgün bir araya gelir ve babayı öldürürler. İlkel toplumdaki ahlaksal ilk yasak ve kısıtlamalar bu cinayeti gerçekleştirenlere bir tepki olarak ortaya çıkmıştır. Bu cinayeti gerçekleştirenler ise yaptıklarından pişmanlık duyup, bir daha böyle bir eyleme kalkışmamaya (ensest yasağı), bundan bir şey ele geçirilemeyeceğine karar vermişlerdir (Freud, 2016, s. 29, 237).

23 1885-1952 tarihleri arasında yaşamış ABD'li psikanalist. Freud'un psikanalitik okulun insan gelişimini sosyal ve kültürel bağlamdan kopuk olarak kuramlaştırmasını eleştiren kültüralist ekolün temsilcilerinden biridir.

24 1893-1958 yılları arasında yaşamış ABD'li psikanalist. Tıpkı Horney gibi kültüralist ekolün temsilcilerindendir. Thompson, Freud'un penis kıskançlığı tezini yaşamın çoğu yönünü yansıtan bir gerçeklik olarak kabul eder ancak bunun biyolojik gerekçelerle bir ilişkisi olmadığını söyler. Kız çocuklarının erkeksi bir organ olarak penisi değil onun kültürel temsili istediklerini savunur (Doğrusöz, 2016, s.85)

25 1946 doğumlu ABD'li feminist psikanalist. Freud'un penis kıskançlığı tezini kız çocuğunun içine doğduğu ilişkiler ağı içinde tartışır. Benjamin'e

nın, her iki cins çocuğun da dış dünyayı temsil ettiğini düşündükleri babayla özdeşleşme arzusunun yansıttığını söyler (Doğrusöz, 2016, s.100).

Freud, libidonun eril olduğu²⁶ iddiasını, kız çocuğunun vajinasının farkında olmaması ve çocukluk döneminde klitorisın etken olması üzerinden temellendirir. Klitoris penisin karşılığı, tamamen erkeksi bir organ olduğunu ve kadınlığa geçişte işlevini yitirerek vajinanın devreye girdiğini söyler. Karen Horney ve sonrasında çocuk psikanalizinin öncülerinden olacak olan Melanie Klein²⁷ klinik gözlemleri sonucunda kız çocuğunun Oedipus öncesi dönemde vajinasının farkında olduğunu ve onu içeren fantezilere sahip olduklarını söylerler (Doğrusöz, 2016, s.111). Ayrıca yakın dönemde insanın cinsel davranışları üzerine birlikte çalışmalar yürütmüş olan William H. Masters²⁸ ve Virginia E. Johnson²⁹, klitorisın insan anatomisinde verilen duygusal uyarıyı algılamak ve iletmekle görevli ve erkek anatomik sisteminde karşılığı olmayan bir organ olduğunu göstermişlerdir. Yine aynı araştırmacılar vajinanın genişleyebilen ve kapsayan bir organ olduğunu, erkek merkezli bakış açısının bunu etken bir eylem olarak görmediğini ancak cinsel eylemin iki yönlü olduğunu ve her iki cinsel organın da (haz arayışı ve veriş sürecinde) etken olduğunu söylerler (Doğrusöz, 2016, s.116-119).

Freud sonraki bölümde bahsedeceğimiz üzere ilerleyen yıllarda kadın cinselliği üzerine görüşlerinde önemli değişiklikler yapacaktır. Burada kendi döneminde yetişen kadın psikanalistlerin etkisinin büyük olduğunu söyleyebiliriz. Freud'un iddiaları karşısında kadın anatomisi ve biyolojisine yönelik bilimsel açıklamalar, erkek cinsine karşı kadın cinsinin yüceltilmesi gibi başka bir sorunu da beraberinde getirmiştir. Burada sorunlu olan, kadın ya da erkek cinsine ait anatomik ve biyolojik farklılıkların herhangi bir cins üstünlük sağladığı algısıdır. Bugün, bu farklılığın eşitsizlik yarattığına dair herhangi bir bilimsel veri yoktur. Eşitsizliği yaratan nedenler anatomide değil çok daha farklı yerlerde, insanlar arasındaki eşitsizliği yaratan sınıflı toplum yapısında aranmalıdır.

Freud'un 1913 yılında yazdığı *Totem ve Tabu*, tam da bu açıdan eleştirilmesi gereken eserlerinden birisidir. Freud, her ne kadar totemlerin klan mensuplarına aneden ya da babadan geçebileceğini, başlangıçta sadece anneden geçmekteyken sonradan annenin yerini baba-

nın aldığını (Freud, 2016, s. 29) belirtse de bu değişimin dinamikleri üzerinde durmamıştır. Sonrasında geliştirdiği iddialarını ise babanın ya da erkeğin merkezde olduğu bir toplumsal yapıda tartışır. Hem aile içindeki ilişkileri hem de din ve ahlak kavramlarının gelişimini kişilerin baba ile kurduğu ilişki üzerinden ele alır.

Freud'dan yaklaşık otuz yıl önce Engels, 19. yüzyıl antropologu Lewis Henry Morgan'ın çalışmasına dayandırdığı *Ailenin, Özel Mülkiyetin ve Devletin Kökeni* isimli eserinde, sınıflı toplumların gelişiminden önceki ilkel toplumlarda kadın ve erkek arasında eşitsizlik olmadığını iddia eder. İlkel toplumda hem erkeklerin hem de kadınların çok eşli olduğu ve çocukların da herkesin çocuğu olarak kabul edildiği durumların var olduğunu, bunun tek eşlilik biçimine ulaşmadan önce pek çok değişikliğe uğradığını söyler (Engels, 1992, s.37). Morgan'ın kimi antropolojik bulguları bugün geçersiz olsa da onun temel evrimsel çerçevesini destekleyecek yeterli kanıt ortaya koyduğunu söyleyen yakın zaman antropolojik çalışmalar mevcuttur (Smith, 2012, s.25). Bugün ilkel topluluklara dair bilgiler kesinlik taşımamakla birlikte ana soylu ya da baba soylu olabildikleri görüşü hâkimdir. Ancak bugün kesin olarak bildiğimiz şey, sınıflı toplumlara geçişle birlikte kadının toplumdaki konumunda evrensel bir gerilemenin söz konusu olduğudur.

Bu bağlamda Freud'un, yaşadığı dönemin insanı ile ilkel toplumun insanı arasında kurduğu bağ üzerinden ulaştığı sonuçların eksikliki olduğu söylenmelidir. Freud gözlemlerini, kapitalizmin emperyalizm aşamasına ulaştığı ancak eşitsiz gelişim dolayısıyla kültürel alanda feodal kalıntıların devam ettiği tarihsel bir kesitte yapmış ve sınıfsal bağlamından kopararak değerlendirmiştir. Tartışılan başlıklarda ortaya attığı kimi iddiaların günümüzde bile karşılık bulmasının nedeni ise; ailenin yapısı, kadın-erkek ilişkileri ya da kadının konumu açısından yüz yıl öncesine göre kimi değişiklikler olmakla birlikte toplumun temel yapısı ve üretim ilişkilerindeki devamlılıktır.

4. 1920 VE SONRASI

1920 ve sonrası Freud'un görüşlerinde belirgin değişikliklerin olduğu bir dönem olarak değerlendirilir. 1923'te yazdığı *Ben ve İd*³⁰ adlı eserinde her iki cins için de hem anne hem de baba ile özdeşleşme sonucunda eşcinsel eğilimlere karşılık gelen ters bir Oedipus kompleksi daha tanımlar ve "*Oedipusun sonunda aneyle mi yoksa babayla mı özdeşleşeceği her iki cinsten de erkeksi ya da kadınsı cinsellik eğiliminin gücüne bağlıdır*" der. Oedipus kompleksinin ortadan kalkmasıyla anne ve babayla özdeşim yapıldığı ve bu iki özdeşleşmenin bir şekilde birleşmesinden oluşan bir ben ideali yani üst-ben oluştuğunu söyler. Freud'a göre "*Oedipus kompleksi*

göre fallus "farkı" ve dış dünyayı temsil eder (Doğrusöz, 2016, s.100-102)

26 Freud, ilerleyen dönemde bu tezini geri çekecektir.

27 1882-1960 yılları arasında yaşamış Viyana doğumlu psikanalist. Freud'un ekolden gelmekle birlikte kuramı farklı açılardan beslemiştir. Nesne ilişkileri kuramının öncüsüdür ve çocuk analiziyle ilgilenir. Çocuk analizi ile ilgilenen bir diğer analist olan Anna Freud ile yürüttükleri tartışma psikanaliz tarihinde çok önemli kilit bir yer tutar (Mons, 2015, s.178-180)

28 1915-2001 arasında yaşamış ABD'li jinekolog.

29 1925-2013 tarihleri arasında yaşamış ABD'li seksolog.

30 Alt benlik olarak da kullanılır.

ne denli güçlü idiyse, otoritenin, din eğitiminin, derslerin, okunanların etkisiyle bastırılması ne denli çabuk olduy-
sa, üstben de sonradan vicdan ya da bilinçdışı suçluluk
duyguları halinde ben üzerinde o kadar şiddetle egemen
olacaktır.” (Freud, 2001, s. 91-97). Freud’un bu tespiti;
devlet, din, eğitim kurumları gibi yapıların sadece insan
psikolojisine etkisi açısından değil, toplum için birer
baskı aracı işlevini üstlendiklerini göstermesi açısından
da değerlidir.

1925’te yazdığı *Cinsler Arasındaki Anatomik Farkın Bazı
Ruhsal Sonuçları* adlı makalesinde ise, “Çocukların cinsel
yaşamının aldığı en eski ruhsal yapıları incelerken, ince-
lememizin konusu olarak erkek çocuğu ele alma alışkan-
lığı edinmiştik” değerlendirmesi ile bir özeleştirir yapar
ve ilk kez kız çocuğunu merkeze koyarak süreci ele alır.
Kızlarda Oedipus kompleksinin oğlanlarınkinden farklı,
ek bir sorun daha yarattığını belirtir. Her ikisinin de ilk
nesnesi annedir ve erkek çocuk ödipal dönemde yine
ilk sevgi nesnesi olan annesine yönelirken, kız çocuk
bu dönemde ilk sevgi nesnesi olan annesinden uzaklaş-
mak ve babası için onunla rekabete girmek zorundadır.
Freud, ayrıca kız çocuklarının sahip olmadıkları penis-
ten dolayı kendilerini “dünyaya öylesine yetersiz bir do-
nanımla getiren” anneyi sorumlu tuttıklarını söyler. Kız
çocukta penisin yokluğunu kabullenmesinin ardından
bebek sahibi olmaya duyduğu arzu gelişir ve yeni sevgi
nesnesi baba olur. Yani oğlanlarda Oedipus kompleksi
iğdiş edilme kompleksi ile yıkılırken kızlarda Oedipus
kompleksini mümkün kılan şey iğdiş kompleksidir³¹
(Doğrusöz, 2016, s. 57-64).

Freud’un kuramında baba figürünün öne çıktığı ve an-
neliğe pek yer vermediği görülür. 1931’de yazdığı *Ka-
dın Cinselliği* makalesinde ilk kez anneliğin öneminden
bahseder: “Yeni şeyler olarak dikkatimi çeken iki etkenle
karşılaştım: kadının babaya yönelik güçlü bağımlılığının,
annesine duyduğu aynı ölçüde güçlü bir bağlılığın mira-
sından başka bir şey olmadığı ve bu ön evrenin beklen-
medik ölçüde uzun sürdüğü” (Doğrusöz, 2016, s. 57-64).
Yine de Freud annelik kavramı üzerine derinleşmez. Bu
nedenle ilerleyen dönemlerde Freud’un kuramının anne-
liği görünmez kıldığı eleştirisi çok sık yapılmıştır. Freud
ise yaşamının ilerleyen dönemlerinde annelik ve çocuk
analizini kavrama işini kadınlara devrettiğini ima eder.
Kadınların çok özel bir dinleme yeteneği olduğunu ve
çocuk analizinde anneyi ikame ederek erkek meslek-
taşlarının görmediğini görüp duymadığını duyduklarını
söyler (Mons, 2015, s.264).

Ve son olarak ele alacağımız 1932 yılında yazdığı *Di-
şilik* makalesi, Freud’un kadın cinselliğine dair önemli
geri adımlarını içerir. Makalesinde, hem kadın hem de
erkekte çiftcinsellik olduğu düşüncesini yineler, yalnız-

ca biri ötekinden daha fazla olduğu için farklılaşmanın
oluşturduğunu ifade eder. Dişilik makalesinde, eril ve dişil
kavramlarını ele alış biçimindeki değişim göze çarpar.
“Eril” ve “dişil” kavramlarının anatomik açıdan “etken”
ve “edilgen” anlamına geldiğini vurgular. Bunu, erkek
üreme hücresinin devingenliği ve dişil hücreyi araması,
yumurtanın ise devinimsizliği ve edilgen olarak bekle-
mesi örneği üzerinden açıklar. Ancak anatomide kabul
gören bu eşleşmenin, “erilliği saldırganlığa indirgeme
riski” nedeniyle ruh bilim açısından sakıncalı olduğu-
nu söyleyerek kendi tezini çürütür. İnsan cinsel yaşa-
mında eril davranışı etkinlik, dişil davranışı edilgenliğe
denk düşürmenin yetersiz olduğunu vurgular. Örneğin
anneliğin etken bir eylem olduğunu belirtir. Yine konu
üzerinde çok derinleşmeden kısaca “kadınları edilgen
konumlara zorlayan toplumsal geleneklerin etkisini
azımsamaktan kaçınılması gerektiğini” söyler (Freud,
1998, s. 131-132).

Kadınlık meselesine dair bu değişen görüşlerinin ardın-
dan, ruh bilimin hâlâ kadınlık bilmecesini çözemediği-
ni itiraf eder ve kadın meslektaşlarını işaret eder: “Son
zamanlarda birçok yetenekli kadın meslektaşımızın konu
üzerinde çalışmış olmaya başlaması sayesinde konu hak-
kında bir parça bir şeyler öğrenmeye başladık” (Freud,
1998, s. 133).

Kızların fallik evresinde klitoris başlıca erojenik bölge
olduğu görüşünü korur ve “dişiliğe değişimle klitoris du-
yarlılığını kısmen ya da tamamen döl yatağına aktarır”³²
der (Freud, 1998, s.135). Freud çokça eleştirilen “pe-
nise imrenme” tezinden hiç bir zaman vazgeçmez. “Bu
niteliklerin erkeklerde olmadığını ya da kadınlarda penis
imrenmesinden başka kökler olmadığını düşünmüyör
değilim” dese de bunun kadınların zihinsel yaşamında
erkeklerinkinden daha büyük bir rol oynadığında ısrar
eder. Kızların penisin yokluğunu kabullenmelerinin ar-
dından penis isteğinin, bebek isteği ile yer değiştirdiğini
tekrar vurgular. Daha erken dönemde kız çocuğunun
bebeklerle oynamasını ise bu durumdan ayırarak bunu
dişiliğinin bir anlatımı olarak değil, annesi ile kurduğu
özdeşimin bir yansıması olarak ele alır. Kız çocuğun
penis-bebek isteğinin babasına aktarılmasıyla Oedipus
karmaşasına girdiğini ve ilk sevgi nesnesi annesinin ra-
kibi haline gelmesiyle sürecin kız çocuğu için daha uzun
ve zor olduğunun altını çizerek (Freud, 1998, s. 141-145).

En çok tartışılan konulardan biri olan libidonun eril ol-
duđu tezini ise bu makalesiyle geri çeker: “Hem eril, hem
de dişil işlevlere hizmet eden yalnızca bir libido vardır.
Onun kendisine hiç bir cinsiyeti atayamayız...” (Freud,
1998, s. 146-147).

Freud Dişilik makalesinde, yıllarca adım adım geliştir-
diği kadın cinselliği üzerine gözlemlerini, kendisinin
de vurguladığı gibi özellikle kadın meslektaşlarından

31 Erkek çocuk iğdiş edilme korkusuyla annesine olan arzularından ba-
bayla rekabetten vazgeçerek ödipal dönemden çıkar. Kız çocuğunun
iğdişliği derken, kız çocuğunun bir penise sahip olmadığını farketmesi
kastedilmektedir. Kız çocuk ise bu farkındalık ile Oedipus kompleksine
girer.

32 Bugün kadın orgazmının duyumsal (sensorial) ucunun klitoris, devinim-
sel (motor) ucunun ise dün yatağı kasları olduğu gösterilmiştir (Freud,
1998, Çev. notu, s.135)

gelen eleştirilerin etkisiyle yeniden gözden geçirmiş ve kuramı ile ilgili tutuculuğuna rağmen dürüst bir bilimsel tavır sergilemekten çekinmemiştir. Makalenin son paragrafı bu açıdan anlamlıdır: “Sizlere dişilik hakkında söylemem gerekenlerin tümü bunlar... Eğer dişilik hakkın- da daha fazla şey öğrenmek isterseniz kendi yaşam deneyimlerinizi sorgulayınız ya da şairlere yöneliniz ya da bilim size daha derin ve daha tutarlı bilgi verebilinceye dek bekleyiniz” (Freud, 1998, s. 150).

SONUÇ

Bu yazıda histeri hastaları ve hipnoza olan ilgisiyle nöropatolojiden psikiyatriye geçiş yaptığı 1885 yılından itibaren Freud’un kadınlık üzerine tespitleri ve eleştirileri incelenmiş, kadının toplumsal konumu açısından kuramın yeri tartışılmıştır. Psikanalizin gelişiminde Freud’un düşünsel yaratıcılığı kadar vakalarına ait klinik gözlemlerinin önemli bir yer tuttuğu anlaşılmaktadır. Freud kuramını geliştirdiği süreçte, tıpkı fizyoloji laboratuvarında çalıştığı yıllardakine benzer bir bilimsel titizlik ve disiplinle hastalarını tedavi etmeye çalışmış ve psikanalizi de hep bilimin içine yerleştirme çabasında olmuştur.

Freud’un kuramının kadın ruh sağlığı ve kadın cinselliğinin anlaşılmasına nasıl bir katkısı olmuştur sorusuna yanıt verirken en başta, Freud ile birlikte insanın -cinsiyetinden bağımsız olarak- zihinsel işleyişine bütünsel bir bakışın mümkün olduğunu söylemek gerekir. Psikanalizin başlangıcı sayılan *Düşlerin Yorumu*, histeri üzerinde yaptığı gözlemlerin ve rüya analizlerinin ürünüdür. Çoğunluğu kadınlardan oluşan histeri hastalarını önce hipnoz ardından kendi keşfettiği serbest çağrışım yöntemi ile analiz eden Freud; bilinçdışı, aktarım, direnç gibi psikanalizin temel kavramlarını geliştirmiştir. Freud tarafından ortaya atılan, histeri hastalığının kökeninde kadınların çocukluklarında maruz kaldıkları cinsel istismarın olduğu iddiası döneminde büyük yankı uyandırmıştır. Her ne kadar Freud iddiasını geri çekse ve bugün bu iddia geçerliliğini yitirse de, bu çıkışıyla yaşadığı dönemde “dokunulmaz” olan aile kurumunda büyük bir çatlak oluşturmuş ve kadınların travmatik öykülerinin konuşulabilmesinin önünü açmıştır.

Freud’un en önemli katkılarının biri de çocuk cinselliğinin varlığından bahsetmiş olmasıdır. Kız ya da erkek her çocuğun, doğduğu andan itibaren cinsel dürtülerinin olduğu ve gelişiminin farklı dönemlerinde değişimler göstererek erişkin forma ulaştığını belirtmiştir. Tıpkı erkek çocukların annesiyle kurduğu ilişki gibi küçük kızların da babalarına yöneldiğini ve fantezileri olduğunu söylemiştir. Başlangıçta her bireyin biseksüel olduğu yani hem erkeksi hem de kadınsı özellikler taşıdığı, sonrasında farklılaştığını söyleyerek aslında o güne dek geçerli olan kadın ve erkek arasındaki keskin ayrımı ortadan kaldırmıştır. Elbette kadın cinselliğinden bahseden ilk kişi değildir ancak kadının cinsel gelişimine dair ilk bütünlüklü kuram Freud tarafından oluşturulmuştur.

Yine çocukluk dönemine ait bulgularının kanıtı olarak sunduğu ilk çocuk analizi vakasını Freud yayımlamış ve çocuğun ruhsal gelişimini anlama yolunda büyük bir adım atılmıştır.

Kadının toplumsal konumuna dair değerlendirmesi yok denecek kadar az olmakla birlikte, toplumun kadın ve erkeğe eşit davranmadığını, cinselliğin yaşanmasında kadınların çok daha fazla baskı altında olduğu tespitiyle birlikte kadınların daha fazla ruhsal hastalığa yakalanmalarında bu etkenlerin rolüne vurgu yapmıştır. Her ne kadar kadınlardaki ruhsal sıkıntıların kaynağını cinsel dürtülerin baskılanmasına indirgese de, kadın ruhsallığının ve cinselliğinin bilimsel alanda tartışılması açısından katkısı değerlidir.

Freud’un kadın ve erkeğin ruhsal yapılarına dair kimi farklılıkları ele alırken, özellikle kuramını ortaya attığı erken dönem eserlerinde, içinde yetiştiği toplumun ideolojisinden beslendiği görülmektedir. Freud, vaka gözlemleri üzerinden yaptığı ve o günün koşullarında öne çıkan (örneğin babanın rolü ve penise imrenme gibi) kimi tespitlerini tarihsel ve sınıfsal bağlamından kopuk bir değerlendirmeye genellemiş ve onlara evrensellik atfetmiştir. Bu yanılgısı nedeniyle cinselliği ele alırken merkeze koyduğu penisin sadece bir cinsel organ olmadığını, erkeğin gücü ve iktidarını temsil eden bir toplumsal anlam taşıdığını gözden kaçırmıştır. Bu bağlamda kız çocuğun erkeğin penisine imrendiği tezi doğru kabul edilse bile, kadınların özlemini duyduğu şeyin bir erkek cinsel organı mı yoksa kendilerinden mahrum edilen ancak erkeklere sunulmuş olan hak ve özgürlükler mi olduğu sorusu akla gelmektedir.

Freud, en çok eleştiri aldığı Oedipus kompleksi, penise imrenme ve libidonun eril olduğu tezlerini “Dişilik” makalesinde tekrar ele almıştır. Penise imrenme tezinde ısrar etmiş, Oedipus kompleksini kız çocuğu açısından gözden geçirmiş ve değiştirmiş, libidonun eril olduğu tezini ise geri çekmiştir. Babanın işlevini öne çıkardığı anneliği görünmez kıldığı eleştirilerine katılmamak mümkün değildir. Son yıllarında bunun yeterince üzerinde durmadığını itiraf etse de konuda derinleşmemiş, bu işi kadın meslektaşlarına devretmiştir.

Psikanalizin sonraki gelişiminde anne işlevinin babanınkinin önüne geçmesinin ve çocuğun bakımında anneye yüklenen rollerin dinamikleri ayrıca değerlendirilmelidir. Bunda, kadın psikanalistlerin bu boşluğu doldurma çabası mı yoksa gelişen kapitalizmin ideolojik olarak anneyi konumlandırışı mı daha fazla rol oynamaktadır; tartışılmalıdır.³³

33 Yine de burada psikanalizin ve psikanaliz kuramının iç gelişimine dair bir not düşebiliriz: Freud’un tüm bu teorik düşüncelerini yazdığı dönemin üstünden neredeyse bir yüzyıl geçmiştir ve psikanalistlerin annelik, babalık, cinsiyetler, cinsellik konusunda yeni birçok yeni gözlemi, tartışması da olmuştur. Bu değişim ve gelişim de atlanmamalıdır. Örneğin anneliğe ve babalığa güncel psikanalitik yaklaşım cinsiyetten çok daha bağımsız hale gelmiştir. Bugün zihindeki anne, psikanaliz için toplumsal anlamda anne olmak zorunda değildir.

Yaşadığı dönemde ve ölümünden sonra kimi psikanalistler Freud'un bıraktığı yerden devralarak kuramı geliştirmiş, kimi psikanalistler eleştirerek kurama farklı bir yön vermişlerdir. Kızı Anna Freud^[34] ve yakın dostu Lou Andreas-Salome^[35] da dâhil olmak üzere, Melanie Klein, Helene Deutsch^[36], Sabina Spielrein^[37] ve aynı zamanda sosyalist olup psikanalizi Sovyetler Birliği'ne taşıyan Tatiana Rosenthal^[38] gibi pek çok kadın psikanalist Freud hayatı boyunca yetişmiştir. Pedagoji, kadın ruh sağlığı ve kadın cinselliğinin anlaşılmasında ve dünyanın farklı bölgelerine bu bilincin taşınmasında hem Freud dönemindeki hem de sonrasındaki kadın psikanalistlerin rolü büyüktür.^[39]

İnsanın sadece biyolojik ve dürtüsel bir varlık olmadığı, içinde yaşadığı toplumun ideolojisinden bağımsız bir gelişme göstermediği düşünüldüğünde, bambaşka bir toplumsal düzende insanın zihinsel işleyişinde ve bunu inceleyen kuramda değişiklikler de kaçınılmaz olacaktır. Olasılıkla, kadın ve erkeğin yaşamın her alanında eşitliğinden söz edebileceğimiz bir toplumsal düzende zihinsel kuramı farklı bir düzlemde tartışıyor olacağız.

Freud'un içinde bulunduğu toplumsal yapının gölgesinde temelini attığı kuramını, zaman içinde tekrar tekrar ele alarak geliştirdiği ve gerek kadın ruhsal yapısı ge-

rekse cinsel gelişimini anlama yolunda önemli tartışmalara ışık tuttuğu açıktır. Pek çok kadın hastanın dini gerekçelerle cezalandırıldığı günlerden, kadının cinsel yaşamının bilimsel temelde konuşulabildiği günlere geçişi, yazının girişinde vurgulandığı gibi insanlığın eşitlik ve özgürlük mücadelesine borçluyuz. Bu mücadelenin yarattığı zeminde bilim de özgürleşmiş ve ilerleme şansı elde etmiştir. Freud'un ve psikanalizin katkısı da diğer tüm bilim dalları gibi bu bağlamda değerlendirilmelidir.

KAYNAKLAR

- Binbay, T. (2019). Sovyetler birliğinde psikanaliz söylenti ve efsanelerin ötesi. *Madde, Diyalektik ve Toplum*, 2: 236-244.
- Dindar, C. (2017). Sunuş: Kültürel Cinsel Ahlak ve Modern Sinirlilik. Freud, S. *Kültürel Cinsel Ahlak ve Modern Sinirlilik*. İstanbul: Telos Yayınevi.
- Doğrusöz, M. (2016). *Freud ve Cinsiyetçilik*. İstanbul: Agora Kitaplığı.
- Ekmekçi, P. E. (2018). Psikiyatri tarihinde bir dönüm noktası: 19. yüzyılda Avrupa'daki gelişmeler ve etkileri. *Türkiye Klinikleri J Med Ethics*. 26: 77-85.
- Engels, F. (1992). *Ailenin, Özel Mülkiyetin ve Devletin Kökeni*, 10. Baskı (K. Somer, Çev.). Ankara: Sol Yayınları.
- Freud, S. (1998). *Ruh Çözümlemesine Yeni Giriş Konferansları*. (E. Kapkın, A.T. Kapkın, Çev.). İstanbul: Payel Yayınevi.
- Freud, S. (2001). *Haz İlkesinin Ötesinde - Ben ve İd* (A. Babaoğlu, Çev.). İstanbul: Metis Yayınları.
- Freud, S., Breuer, J. (2013). *Histeri Üzerine Çalışmalar* (E. Kapkın, Çev.). İstanbul: Payel Yayınları.
- Freud, S. (2016). *Totem ve Tabu* (K. Şipal, Çev.). İstanbul: Say Yayınları, 3. Baskı.
- Freud, S. (2017). *Kültürel Cinsel Ahlak ve Modern Sinirlilik* (Ç. Tanyeri Çev.). İstanbul: Telos Yayınevi.
- Freud, S. (2019). *Yaşamım ve Psikanaliz* (K. Şipal, Çev.). İstanbul: Say Yayınları, 13. Baskı.
- Freud, S. (2020). *Cinsellik Üzerine* (A. Öneş, Çev.). İstanbul: Say Yayınları.
- Güler, Z. (2002). Tarih Boyunca Kadına Farklı Bakışlar. *Gelenek*, sayı 73.
- Gülseren, L. (2013). Geçmişten Bugüne Kadın ve Ruh Sağlığı. Yüksel Ş., Gülseren L., Başterzi, A.D. (Ed.), *Kadınların Yaşamı ve Kadın Ruh Sağlığı*. Türkiye Psikiyatri Derneği Yayınları, Çalışma Birimleri Dizisi 16. Ankara.
- Mons, I. (2015). *Ruhun Kadınları* (Ö. Naldemirci, Çev.). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Öztürk, M. O., Uluşahin A. (2011). Nevrotik, stresle ilgili ve somatoform bozukluklar. *Ruh Sağlığı ve Bozuklukları - cilt I* Yenilenmiş 11. Baskı. Ankara: Tuna Matbaacılık Sanayi ve Ticaret.
- Quinodoz, J. M. (2016). *Freud'u Okumak*, (B. Kolbay, Ö. Soysal, Çev.). İstanbul: Bağlam Yayıncılık.
- Roudinesco, P. (2016). *Kendi Çağından Bizim Çağımıza Sigmund Freud*, (N. Demiryontan, Çev.). İstanbul: Metis Yayınları.
- Smith, S. (2012). *Kadınlar ve Sosyalizm* (E.B. Eratalay, Çev.). İstanbul: Yordam Kitap Basın ve Yayın Tic. Ltd. Şti.
- Şeptulin, A.P. (2017). *Marksist Leninist Felsefe* (G.D. Görsev, F.P. Arslan, Çev.). İstanbul: Yazılama Yayınları.
- Tura, S. M. (2016). *Freud'dan Lacan'a Psikanaliz*. İstanbul: Kanat Kitap.

- 34 Sigmund Freud'un en küçük çocuğu. 1895-1982 yılları arasında yaşamıştır. Babasının en büyük destekçisi olmuştur. Çocuk psikolojisi ile ilgilenmiş ve çocuk analizinin gelişimine büyük katkıları olmuştur. Babasının son yıllarında onunla birlikte Nazi faşizminden kaçmak zorunda kalmış ve Londra'ya yerleşmiştir. Babasının ölümü ardından savaş sonrası yıllarda onun mirasının taşıyıcılığını üstlenmiş ve psikanalizin yeniden doğuşunun öncülüğünü yapmıştır.
- 35 1861-1937 yılları arasında yaşamış Rus psikanalist ve yazar. Freud'un yakın dostu ve takipçisidir. Freud'a göre oldukça yeteneklidir ve onun gözünde her zaman diğer kadın öncülerden farklı bir yeri olmuştur. (Mons, 2015 s.22-63)
- 36 1884-1982 yılları arasında yaşamış Polonyalı kadın psikanalist. Öğrencilik döneminde Polonya sosyal demokratlarının önde gelenlerinden Herman Lieberman ile ilişki kurar. Onun sayesinde August Bebel, Karl Kautsky ve Rosa Lüksemburg ile de tanışacak ve çok etkilenecektir. I. Dünya Savaşı yıllarında Freud ile tanıştıktan sonra yaşamına farklı bir yön verir. Viyana Psikanaliz Derneği'ne üye olur ve kadın psikolojisine eğilir. Freud tarafından vurgulanan baba figüründen uzaklaşarak anelliği öne çıkaran ilk psikanalistlerdendir (Mons, 2015, s. 245-263).
- 37 1885-1942 yılları arasında yaşamış Rus psikanalist. Freud'un tilmizlerinden Carl Gustav Jung'un önce hastası, sonra da sevgilisi olur. O dönemde tıp eğitimini tamamlar ve ardından analist olur. Freud'un yakın takipçilerindendir. Freud ile Jung'un yollarının ayrılması sürecinde bu karışıklığın ortasında kalır. Tüm bunlara rağmen kurama katkıları ile önemli bir yer tutar. Parlak ve yaratıcı fikirlere sahiptir: daha sonra Freud tarafından değiştirilerek geliştirilecek olan "ölüm dürtüsü" üzerine çalışır (Binbay, 2019).
- 38 1885-1921 yılları arasında yaşamış ve muhtemelen Freud ile tanışmış ilk Rus sosyalistidir. Zürih'e tıp eğitimi alan Rosenthal, devrimden çok önce Marksizm ile psikanalizi birleştirmeyi düşünmektedir. 1917'de Finlandiya İstasyonu'nda Lenin'i karşılayanlar arasında da yer alacaktır. Devrim sonrasında Rusya'da kalarak psikanaliz çalışmalarına devam eder. 1919'da St. Petersburg'da psikanalitik yönelimli bir kliniğin kurulmasında yer alır (Binbay, 2019).
- 39 Daha yakın zamanlı analistler ve kuramcılar bu yazının kapsamı dışında kalsa da Julia Kristeva, Rosemary Balsam, Josine Perelberg'in katkılarıyla kadın cinselliği psikanaliz içinde güncel yerine doğru evrilmiştir.